

Λ T R A S K

M U Z I K A

Žydrė Jautakytė
Kristina Žebrauskaitė-Šileikienė

10

Recenzavo
mokytoja metodininkė, lektorė **Lina Viršilienė**
mokytojas metodininkas dr. **Eirimas Velička**

Leidinio vadovė
Ingrida Navalinskienė

Redaktorė
Audronė Puidokienė

Serijos „Atrask“ dailininkai
Jonas Liugaila ir Rūta Ivaškevičiūtė

Komplekto MUZIKA 10 metodinės struktūros autorė
Žydrė Jautakytė

Vadovėlis atitinka kalbos taisyklingumo reikalavimus
Pirmasis leidimas 2016 2015

Visi šio leidinio papildomi tiražai yra be pakeitimų ir galioja.
Pirmasis skaičius rodo paskutinius leidinio tiražavimo metus.

Mieli Mokytojai,

įsigiję šį vadovėlį užsiregistruokite skaitmeninėje mokymo(si) aplinkoje <http://e.sviesa.lt/> ir galėsite naudotis prieiga prie muzikinio grojaraščio ir papildomos metodinės medžiagos.

Interaktyvią laiko juostą rasite www.sviesa.lt prie leidinio anotacijos.

Šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Viršelio nuotraukoje Patrik Černiavskį, Vilniaus Adomo Mickevičiaus gimnazijos dešimtokas. Fotografas Kernius Pauliukonis

© Žydrė Jautakytė, 2015
© Kristina Žebrauskaitė-Šileikienė, 2015
© Leidykla „Šviesa“, 2015

ISSN 2351-5198
ISBN 978-5-430-06394-8

TURINYS

Įvadas **4**
Vadovėlio turinio ir siūlomų veiklų lentelė **6**
Prisiminkite ir aptarkite **8**

I SKYRIUS. BRANDUSIS IR VĖLYVASIS ROMANTIZMAS: AR MUZIKA JAU VISKAS PASAKYTA? **12**

1. Brandžiojo ir vėlyvojo romantizmo muzikos kūrybos principai ir žanrai **14**
2. Romantizmo orkestras ir simfoninės muzikos kūrėjai **18**
3. Romantizmo sceninės muzikos žanrai **22**
4. Tautinės kompozitorių mokyklos: naujieji romantizmo herojai **26**
5. Lietuviškasis romantizmas **30**
6. Apibendrinkite žinias ir pasitikrinkite **34**
I skyriaus užduočių bankas **36**

II SKYRIUS. XX AMŽIAUS PRADŽIA: NEPALIAUJAMOS PAIEŠKOS **38**

1. Naujovės ir įvairovė **40**
2. Impresionizmas **44**
3. Ekspresionizmas **48**
4. Neoklasicizmas **52**
5. Populiarioji muzika **54**
6. Džiazo ištakos ir tradiciniai stiliai **58**
7. Apibendrinkite žinias ir pasitikrinkite **62**
II skyriaus užduočių bankas **64**

III SKYRIUS. ŠIUOLAIKINĖ MUZIKA: TARP TRIUKŠMO IR TYLOS **66**

1. Globalus pasaulis **68**
2. Šiuolaikinės akademinės muzikos stilistinės kryptys **72**
3. Šiuolaikinis orkestras ir instrumentinė muzika **76**
4. Šiuolaikiniai sceninės ir vokalinės instrumentinės muzikos žanrai **80**
5. Elektroninė muzika **86**
6. Šiuolaikinis džiazas **90**
7. Roko muzika **94**
8. Šiuolaikinės populiariosios muzikos kryptys **100**
9. Apibendrinkite žinias ir pasitikrinkite **106**
III skyriaus užduočių bankas **108**

IV SKYRIUS. MUZIKA IR AŠ **110**

1. Muzikos iššūkiai šiuolaikiniam žmogui **112**
2. Kas man yra muzika? **116**
3. Apibendrinkite žinias ir pasitikrinkite **118**

Priedai **120**
Žodynėlis **126**
Šaltiniai **130**

IVADAS

Sveiki, mokiniai!

Tęsiame mūsų kelionę muzikos istorijos epochomis. Šiomet įžengsime į vieną iš sudėtingiausių laikotarpių – XX amžių. Jame laikas eina neįtikėtinu greičiu, įvykiai keičia vienas kitą, net atrodo, kad įsivyrąja suirutė. Čia ir karai, genocidas, terorizmas, organizuotas nusikalstamumas, ir didžiausi mokslo atradimai, įdomiausi, šokiruojantys meno kūriniai, technologijų proveržis, kosmoso užkariavimas. Taip pat vartotojiškumas, konformizmas, prekių ženklų įsitvirtinimas, susvetimėjimas, vakarai prie televizoriaus, žalingi įpročiai. Šiuolaikiniam žmogui iškyla didžioji pasirinkimo (vertybių, gyvenimo kelio ir būdo, pasaulėžiūros, interesų...) problema.

Vadovėlio ir viso mokomojo komplekto medžiaga padės atrasti XX amžiaus muzikos pasaulį ir išmokyti pasirinkti tai, kas jums vertinga, bei praturtinti jūsų gyvenimą.

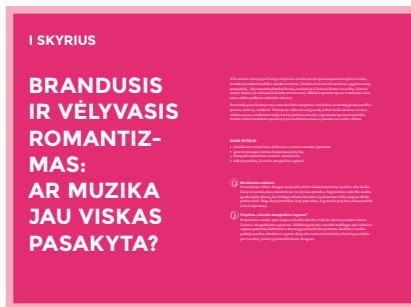
Vadovėlio autorės

VADOVĖLĮ SUDARO KETURI SKYRIAI:

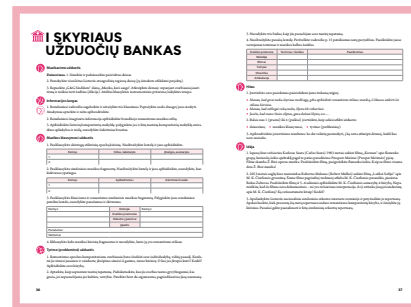
- pirmame skyriuje baigsite pažinti su romantizmo epochos kūrėjais;
- antrame skyriuje aptarsite XX amžiaus pirmos pusės muziką;
- trečias skyrius supažindins su šiuolaikinės muzikos įvairove;
- ketvirto skyriaus pamokos padės apibendrinti įgytas žinias, pasitikrinti ir įsivertinti.

Mokslo metų pradžioje ir pabaigoje sudarykite savo muzikinės kompetencijos žemėlapi. Kriterijai viršelio vidinėje pusėje.

Skyriaus įvade rasite trumpą aprašymo laikotarpio apžvalgą, veiklų sąrašą ir ilgalaikių užduočių.

Skyrius baigiamas užduočių banku. Dalis jų suformuluotos taip, kad tiktų bet kuriai pamokai. Baigę skyrių būtinai įsivertinkite – tam skirtas „Hitas“.

Virš kiekvienos temos pavadinimo rasite nuorodą į „Melomano užrašus“.

Temos numeris ir pavadinimas

Kiekviena tema prasideda klausimu, skatinančiu susimąstyti ir aktyviai ieškoti atsakymo.

4. NEOKLASICIZMAS

I pasaulinis karas parodė, kad technologinė pažanga ir modernumas nėra vien gėris ir gali tapti griauančia jėga. Žmonės vėl atsisigriežė į tradicines vertybes. Kaip, jūsų nuomone, tai atsispindėjo muzikoje?

1993 m. Lietuvos nacionaliniame dramos ir baleto teatre pastatytame S. Prokofjevo balete „Romeo ir Džuljeta“ pagrindinį vaidmenį sukūrė primabalerina Eglė Špokaitė (g. 1971). Spektaklis išsiskyrė įdomiais režisūriniais sprendimais: orkestras buvo susodintas scenoje ir taip tarsi atskyrė nesutariančias šeimas; mirusių herojų rankas spektaklio pabaigoje sujungė dirigentas.

Neoklasicizmo muzikos bruožai

Apie 1920 metus atsirado nauja stilistinė kryptis, neoklasicizmas, prieštaraujanti viskam, kas romantiška, taigi ir impresionizmui bei ekspresionizmui. Neoklasicistai grįžo prie to, kas pastovu, patikima, autoritetinga – tonalumo, tradicinių kūrinių formų, racionalios kūrybos. Kompozitoriai klievėsi klasicizmo ir ypač baroko muzikos kūrybos principais, derino juos su naujomis išraiškos priemonėmis. Prisiminkite: baroko epochoje vyravo polifoninis stilius, fugos, *concerto grosso* ir siuitos žanrai, klasicizmo – homofoninė faktūra, sonatos forma, sonatinis simfoninis ciklas, nedidelis simfoninis orkestras, susiformavo styginių kvartetas.

Žymiausias neoklasicizmo atstovas – Igoris Stravinskis, nors ši kryptis buvo tik vienas iš jo kūrybos etapų. Po I pasaulinio karo, nusivylęs Rusija ir bolševikų revoliucija, jis ėmė laikyti save pasaulio piliečiu, rečiau naudojo rusų folkloro elementus, ėmė gilintis į J. S. Bacho kūrybą.

Orkestrinė ir instrumentinė muzika

Neoklasicistų pagarbą tradiciniams simfoniniams žanrui bene geriausiai išreiškia S. Prokofjevo Pirmoji, „Klasišinė“, simfonija (1917), parašyta J. Haidno laikų orkestro sudėčiai. Lengva, giedra, kiek šelmiška muzika taikliai perteikia būdingą J. Haidnui stilių, bet joje ryškūs ir paties S. Prokofjevo bruožai. Prisiminkite: iki L. van Bethoveno orkestrą sudaranti vienasrūšių medinių pučiamųjų instrumentų (fleity, klarnetų, obojų, fagotų) buvo po du. Simfonijos žanrą savitai traktavo I. Stravinskis: jo „Psalmių simfonija“ (1930) skirta chorui ir orkestrui, kuris papildytas dviem fortėpjonais, tačiau be smuikų, altų ir klarnetų.

Sceninė muzika

Kurdami operinę muziką, neoklasicistai sugrįžo prie žanro ištakų – rėmėsi antikiniai siužetais, rašė tradicinės formos muzikinius numerius – arijas, duetus, choras. Vienas ryškiausių pavyzdžių – I. Stravinskio „Edipas Karalius“ (1927), atliekama lotynų kalba. Šioje operoje labai mažai sceninio veiksmo, todėl ji vadinama dar ir opera oratorija.

Baleto kūrėjai taip pat žvalgėsi į senųjų meistrų kūrybą. S. Diagilevo užsakytą muziką baletui „Pulčinelas“ (1920) I. Stravinskis parašė remdamasis italų kompozitoriaus Džovanoio Batistos Pergolezio (Giovanni Battista Pergolesi, 1710–1736) melodijomis. S. Prokofjevas vieną iš savo baletų „Romeo ir Džuljeta“ (1935) sukūrė pagal Renesanso genijaus V. Šekspyro dramą. Šiame kūrinyje savita, vietomis šmaikščia muzikos kalba perteikiama nelaiminga jaunuolių meilės istorija, skamba daug leitmotyvų (Džuljetos, Montekijų ir Kapulečių...).

Kamerinė muzika

Kamerinei neoklasicistų muzikai didelės įtakos turėjo baroko kompozitoriaus J. S. Bacho kūryba. Tai iliustruoja vokiečių neoklasicizmo pradininko Pauliaus Hindemito (Paul Hindemith, 1895–1963) polifoninis ciklas fortėpjonui „Ludus tonalis“ („Garsų žaismas“), sukurtas pagal J. S. Bacho preliudų ir fugų ciklą „Gerai temperuotas klaviras“. Jį sudaro preliudas, 12 fugų ir interliudų nuo visų chromatinųjų garsų, postliudas. Įdomu, kad, apvertus postliudo natas aukštyn kojomis, gaunama pirmoji pjesė – preliudas.

Neoklasicizmas lietuvių muzikoje

Lietuvių kompozitoriai, nors ir taikė naujoviškas išraiškos priemones, nuo klasiškos muzikos tradicijos nebuvo nutolę. Jie rėmėsi ir romantizmo laikotarpiu kūrę pirmieji lietuvių kompozitoriai, ir XX amžiaus antros pusės kūrėjai. Ankstesnių epochų bruožų turi M. K. Čiurlionio fugos ir fugetės, Balio Dvariono koncertai ir sonatinės fortėpjonui, Juliaus Juzeliūno koncertai, kvartetai ir sonatos, Osvaldo Balakausko kūryba.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Fugėtė
Sonatinė

GROJARAŠTIS

Sergejus Prokofjevas.
Baletas „Romeo ir Džuljeta“.
„Džuljeta – mergaitė“, „Montekiai ir Kapulečiai“

Igoris Stravinskis.
Baletas „Pulčinelas“. Uvertiūra

Igoris Stravinskis.
Opera oratorija „Edipas Karalius“.
Jokastės arija „Nonni! Erubescite, Reges“ („Ar ne gėda jums, karaliai“)

Sergejus Prokofjevas.
Simfonija Nr. 1 D-dur „Klasišinė“.
I dalis

Igoris Stravinskis.
„Psalmių simfonija“

Karlas Orfas.
Kantata „Carmina Burana“ „O Fortuna“ („O, Fortuna“)

Paulius Hindemitas.
„Ludus tonalis“. Preljudas ir postliudas

Balis Dvarionas.
Sonatina C-dur

Eduardas Balsys.
Baletas „Eglė žalčių karalienė“

p. 64–65

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Šie žodžiai labiausiai atspindi nagrinėjamą temą. Jie padės jums orientuotis ieškant informacijos, mokantis savarankiškai. Žodžiai paaiškinti žodynėlyje.

GROJARAŠTIS

Geriausiai temą atskleidžiančių muzikos kūrinių sąrašas. Tų kūrinių klausysitės kartu su mokytoju arba savarankiškai.

Nuoroda į užduočių banką

Iliustracija ir pagrindinį tekstą papildanti informacija

DISKUSIJAI

Kaip ir praeitais metais, pateikiame kelis klausimus medžiagai aptarti. Į juos atsakę susidarysite visapusišką temos vaizdą.

DISKUSIJAI

Kodėl kompozitoriai atsisigriežė į senesnių epochų muziką?

Ar neoklasicistų muzika panaši į vienos klasiškos? Pagrįskite savo atsakymą: nurodykite panašumus, skirtumus.

Kaip manote, kodėl lietuviams artima klasiškos muzikos tradicija?

VADOVĖLIO TURINIO IR SIŪLOMŲ VEIKLŲ LENTELĖ

Veiklos sritys Pamokų temos	Pamokų skaičius	Muzikinė raiška	Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas	Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Klausytini kūriniai
Prisiminkite ir aptarkite	1	Įsivertinkite muzikinę kompetenciją, aptarkite, ko ir kaip mokysitės per muzikos pamokas, susipažinkite su reikalavimais.			
I SKYRIUS. BRANDUSIS IR VĖLYVASIS ROMANTIZMAS: AR MUZIKA JAU VISKAS PASAKYTA? (6–7 pamokos)					
1. Brandžiojo ir vėlyvojo romantizmo muzikos kūrybos principai ir žanrai	1	Kartu su klasės draugais išsirinkite ir išmokite padainuoti vieną ar kelias romantizmo epochos ar šių laikų romantines dainas, tyrinėjamo Lietuvos etnografinio regiono liaudies dainą (rinkdamiesi įvertinkite klasės pajėgumą, polinkius ir interesus).	Klausykitės vadovėlio grojaraščiuose siūlomų brandžiojo ir vėlyvojo romantizmo simfoninės, sceninės, vokalinės instrumentinės muzikos kūrinių, juos analizuokite, apibūdinkite, įvertinkite.	Tyrinėkite pasirinkto Lietuvos etnografinio regiono paveldo ypatumus (projektas „Lietuvės etnografiniai regionai“). Diskutuokite apie muzikos reikšmę.	Hektoras Berliozas. „Fantastinė simfonija“ Gustavas Maleris. Simfonija Nr. 2 <i>c-moll</i> „Prisikėlimo“ Karlas Marija fon Vėberis. Medžiotojų choras iš operos „Laisvasis šaulys“ Modestas Musorgskis. Karūnavimo scena iš operos „Borisas Godunovas“ Žoržas Bizė. Karmen habanera iš operos „Karmen“ Džuzepė Verdis. Džildos arija iš operos „Rigoletas“ Piotras Čaikovskis. Baletas „Spragtukas“ fragmentai Mykolas Kleopas Oginskis. Polonezas „Atsisveikinimas su tėvyne“ Stasys Šimkus. „Lietuviais esame mes gimę“
2. Romantizmo orkestras ir simfoninės muzikos kūrėjai	2				
3. Romantizmo sceninės muzikos žanrai	2				
4. Tautinės kompozitorių mokyklos: naujieji romantizmo herojai	1				
5. Lietuviškasis romantizmas	1				
6. Apibendrinkite žinias ir patikrinkite	1	Įvertinkite, kurios dainos geriausiai pavyko, ir įtraukite jas į klasės repertuarą. Pristatykite projektą „Lietuvės etnografiniai regionai“. Pasitikrinkite, ką išmanote apie romantizmo muzikos stilių. Įsivertinkite.			
II SKYRIUS. XX AMŽIAUS PRADŽIA: NEPALIAUJAMOS PAIEŠKOS (7 pamokos)					
1. Naujovės ir įvairovė	1	Kartu su klasės draugais išsirinkite ir išmokite padainuoti vieną ar kelias tarpukariu arba sovietmečiu sukurtas estradines dainas (rinkdamiesi įvertinkite klasės pajėgumą, polinkius ir interesus).	Klausykitės vadovėlio grojaraščiuose siūlomų impresionizmo, ekspresionizmo, neoklasicizmo, XX amžiaus pirmos pusės populiariosios ir džiaz muzikos kūrinių, juos analizuokite, apibūdinkite, įvertinkite.	Diskutuokite apie aptariamus muzikinius reiškinius. Sudarykite klasei labiausiai patikusių kūrinių penketuką (TOP 5).	Klodus Debiusi. Preljudas fortepijonui „Mėnulio šviesa“ Balys Dvarionas. „Žiemos eskizai“ Morisas Ravelis. „Bolero“ Vytautas Bacevičius. „Elektrinė poema“ Igoris Stravinskis. Baletas „Šventasis pavasaris“ Arnoldas Šėnbergas. „Valsas“ Karlas Orfas. Kantata „Carmina Burana“ Antanas Šabaniauskas. „Paskutinis sekmadienis“
2. Impresionizmas	1				
3. Ekspresionizmas	1				
4. Neoklasicizmas	1				
5. Populiarioji muzika	1				
6. Džiazo ištakos ir tradiciniai stiliai	1	Klasėje turimais instrumentais išmokite pagroti impresionisto Moriso Ravelio „Bolero“ temą (p. 120). Išmokite pagroti ir padainuoti neoklasiko Karlo Orfo temos „O Fortuna“ iš kantatos „Carmina Burana“ aranžuotę (p. 122). Sukurkite bliuzo kvadratą ir pagal jį improvizuokite.			
7. Apibendrinkite žinias ir patikrinkite	1	Įvertinkite, kurios dainos ir kūriniai geriausiai pavyko, įtraukite juos į klasės repertuarą, suplanuokite pasirodymą. Pasitikrinkite, ką išmanote apie XX amžiaus pirmos pusės muzikos stilius. Įsivertinkite.			

Veiklos sritys Pamokų temos	Pamokų skaičius	Muzikinė raiška	Muzikos klausymas, apibūdinimas ir vertinimas	Muzikos pažinimas socialinėje kultūrinėje aplinkoje	Klausytini kūriniai	
III SKYRIUS. ŠIUOLAIKINĖ MUZIKA: TARP TRIUKŠMO IR TYLOS (9–14 pamokų)						
1. Globalus pasaulis	1	Kartu su klasės draugais išsirinkite ir išmokite padainuoti vieną ar kelias populiariosios muzikos dainas (rinkdamiesi įvertinkite klasės pajėgumą, polinkius ir interesus). Išmokite ir pagrokite aleatorinę kompoziciją „BAnGA“ (p. 125). Sukurkite kompiuterinės muzikos kompoziciją iš įrašytų aplinkos garsų arba aleatorinę kompoziciją perkusiniams instrumentams. Pristatykite savo kūrinį.	Analizuokite vadovėlio temų informaciją, apibendrinkite ir aptarkite ją su suolo draugu. Klausykitės su klasės draugais bendrai pasirinktų kūrinių iš vadovėlio grojaraščio, juos apibūdinkite, įvertinkite, išrinkite labiausiai patikusį ir argumentuokite savo sprendimą.	Parenkite pranešimą apie patinkantį muzikos stilių. Sudarykite klasei labiausiai patikusių kūrinių penketuką (TOP 5).	Kšištofas Pendereckis. „Rauda Hirošimos aukoms“	
2. Šiuolaikinės akademinės muzikos kryptys	1–2				Karlheincas Štokhauzenas. „Jaunuolių giesmė“, „Himnai“	
3. Šiuolaikinis orkestras ir instrumentinė muzika	1–2				Osvaldas Balakauskas. Simfonija Nr. 4. I dalis „Octa“	
4. Šiuolaikiniai sceninės ir vokalinės instrumentinės muzikos žanrai	1–2				Julius Juzeliūnas. Simfonija Nr. 5 „Lygumų giesmės“	
5. Elektroninė muzika	1–2				Stivas Raichas. „Muzika 18 muzikantų“	
6. Šiuolaikinis džiazas	1				Džonas Keidžas. Sonata Nr. 5	
7. Roko muzika	1				Filipas Glasas. Opera „Einšteinas paplūdimyje“	
8. Šiuolaikinės populiariosios muzikos kryptys	1–2				Robertas Ašlis. Opera „Dangiškosios ekskursijos“	
9. Apibendrinkite žinias ir patikrinkite	1	Įvertinkite, kurios dainos ir kūriniai geriausiai pavyko, įtraukite juos į klasės repertuarą ir suplanuokite pasirodymą. Atlikdami muzikos klausymosi užduotis patikrinkite, kaip pavyko išmokti skyriaus medžiagą. Įsivertinkite.			Onutė Narbutaitė. „Pirmas sapnas“ iš operos „Kornetas“	
						Leonardas Bernstainas. „Vestsaido istorija“
						Mindaugas Urbaitis. Baletas „Acid City“
						Bronius Kutavičius. „Paskutinės pagonių apeigos“
						Algirdas Martinaitis. „Cantus ad futurum“
						Rytis Mažulis. „Grynojo proto klavyras“
						Brajanas Enas. „Muzika oro uostams“
						Žanas Mišelis Žaras. „Oxygene“ IV dalis
						Čarlis Parkeris. „Bird’s Nest“
						Mailas Deivisas. „Sanctuary“
						Džonas Koltreinas. „Ascension“
						Dainiaus Pulausko grupė. „Expromptum“
IV SKYRIUS. MUZIKA IR AŠ (3–4 pamokos)						
1. Muzikos iššūkiai šiuolaikiniam žmogui	1	Surenkite klasės koncertą: apgalvokite koncepciją, parenkite programą, erdvę, pasikvieskite žiūrovų.	Klausykitės grojaraščiuose nurodytų kūrinių, apie vieną parašykite pastraipą. Pasitikrinkite muzikos klausymosi, apibūdinimo ir vertinimo, muzikinio raštingumo pasiekimus.	Kiek patobulėjote mokydami muzikos šiais mokslo metais? Įvertinkite muzikinę kompetenciją, palyginkite su 9-os klasės pasiekimais. Diskutuokite apie muzikos svarbą jūsų ir visuomenės gyvenime.		
2. Kas man yra muzika?	1					
3. Apibendrinkite žinias ir patikrinkite	1–2					

2. ROMANTIZMO ORKESTRAS IR SIMFONINĖS MUZIKOS KŪRĖJAI

Romantizmo epochos žmogui teko pratintis prie triukšmo – pramonės perversmas, technikos naujovės (žr. interaktyvią laiko juostą) pasauliui davė naujų garsų. Rankų darbą pakeitė bildančios mašinos, miestus sujungė geležinkeliai. Ar dėl to kompozitoriai rašė vis garsesnę muziką?

Romantizmo epochoje didmiesčiams tapo garbės reikalu turėti profesionalų simfoninį orkestrą. Juose grojo konservatorijose muzikinį išsilavinimą įgiję muzikantai.

Orkestro sudėtis

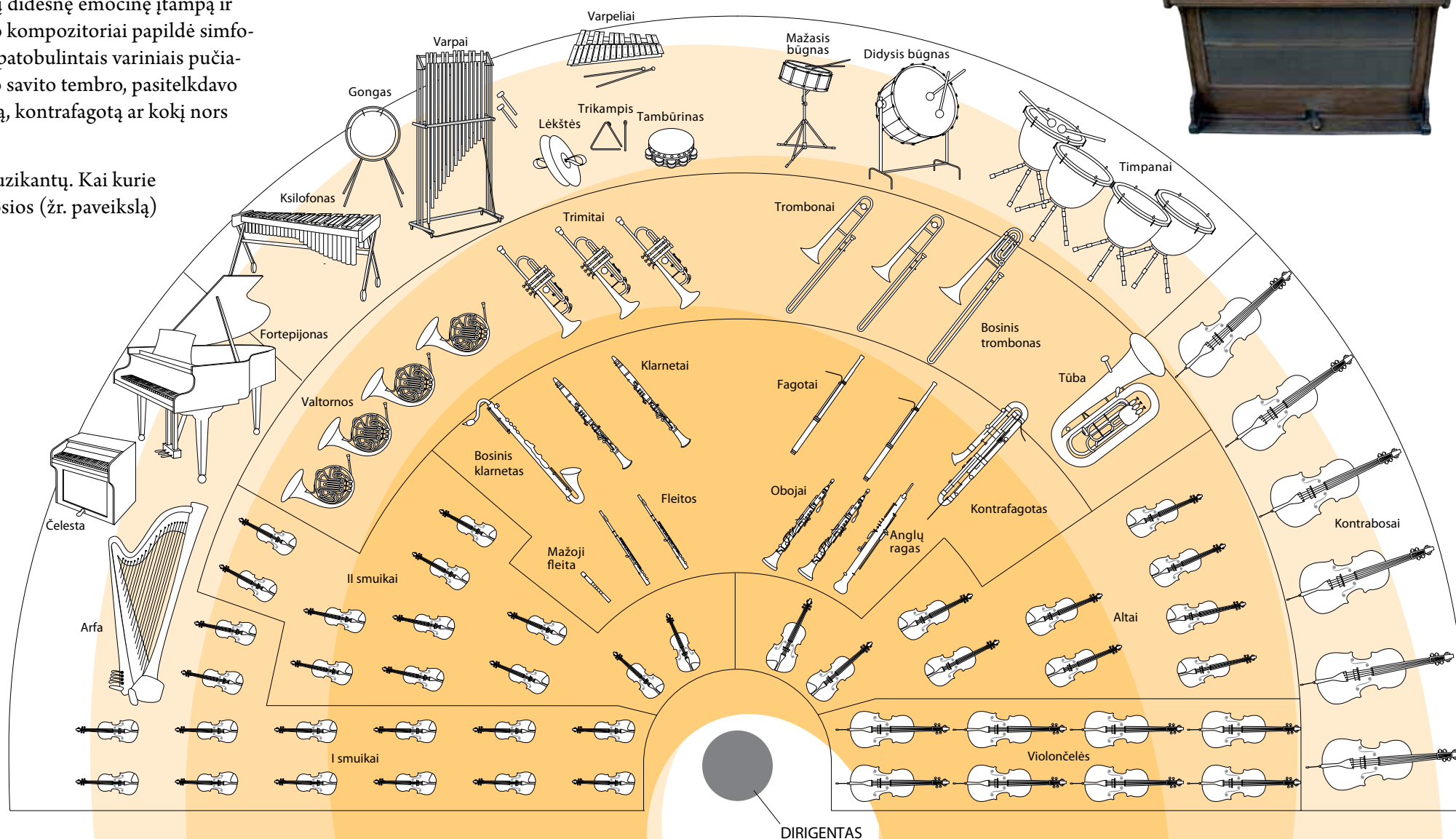
Kad išgautų galingą skambesį, sukurtų didesnę emocinę įtampą ir perteiktų daugiau spalvų, romantizmo kompozitoriai papildė simfoninį orkestrą įvairiais mušamaisiais ir patobulintais variniais pučiamaisiais instrumentais. Jei prirėkdavo savito tembro, pasitelkdavo fortepijoną, arfą, saksofoną, anglų ragą, kontrafagotą ar kokį nors egzotišką instrumentą.

Orkestras išaugo iki 100 ir daugiau muzikantų. Kai kurie kompozitoriai jį išplėsdavo iki trigubosios (žr. paveikslą) ar net keturgubosios sudėties.

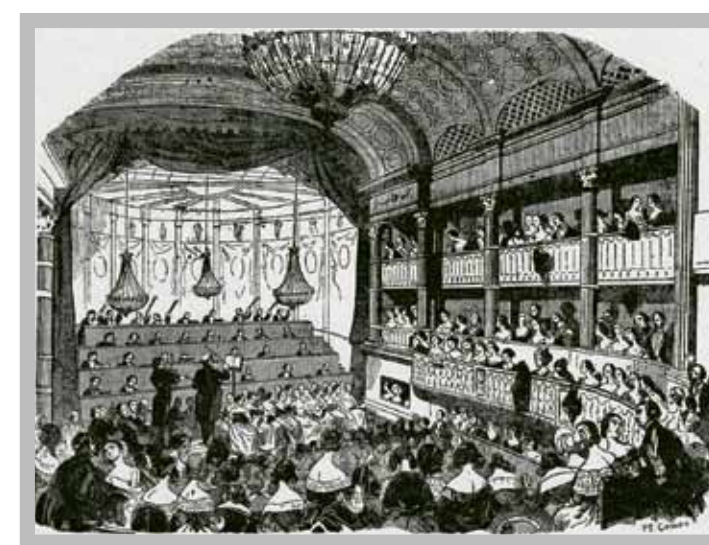
SVARBU

Kaip ir ankstesnių epochų, romantizmo kompozitoriai dažnai savo kūrinius orkestrui diriguodavo patys, bet jau visiškai kita maniera. Sudėtinga, daug niuansų turinti muzika reikalavo diriguojant nurodyti ne vien kūrinio tempą – labai svarbu tapo perteikti interpretacinį sumanymą. Jie atsikuko veidu į orkestrą ir ėmė jį valdyti ne tik rankų judesiais, bet ir mimika. XIX amžiuje atsirado ir savarankiška dirigento profesija. Dirigavimo meno pagrindus padėjo kompozitoriai H. Berliozas ir R. Vagneris. Kokius žinote Lietuvos dirigentus? Prisiminkite, kur Lietuvoje galima įgyti dirigento specialybę.

Apie orkestro sudėtį sprendžiama pagal medinių pučiamųjų instrumentų skaičių. Trigubosios sudėties orkestre yra ne po du, o po tris obojus, fleitas ir klarnetus, o keturgubosios – po keturis.

^ Pirmą profesionalų simfoninį orkestrą įkūrė Vienos filharmonija 1842 metais. Jis iki šiol garsėja kaip vienas geriausių pasaulyje.

^ XVIII amžiaus pabaigoje įkurta Parížiaus konservatorija viena pirmųjų pradėjo rengti profesionalius muzikantus. Ji turėjo savo orkestrą ir koncertų salę.

< Varpelius primenančią čelestą, išrastą XIX amžiaus pabaigoje, galima išgirsti P. Čaikovskio baletu „Spragtukas“ – ja atliekamas Dražė fėjos šokis.

^ Šioje karikatūroje pašiepiamas H. Berliozas, kuris pomėgis naudoti daug varinių pučiamųjų instrumentų: klausytojai priversti gintis nuo triukšmo.

ĮDOMU

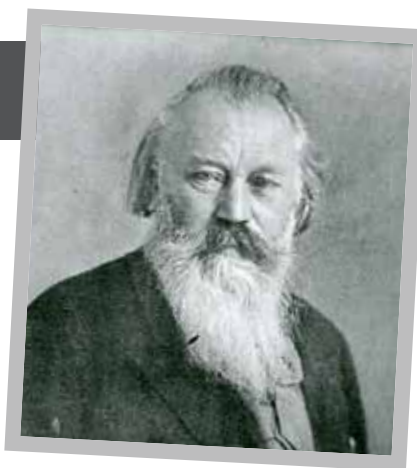
Šokių salėse, miestų soduose šokiams akompanuodavo mažesnės sudėties saloniniai simfoniniai orkestrai. Ypač populiarūs buvo Johano Štrauso jaunesniojo (Johann Strauss, 1825–1899) valsai ir polkos.

Žymiausi romantizmo simfonijų kūrėjai

^
Austras Francas Šubertas (Franz Schubert, 1797–1828) yra lyrinės dramatinės simfonijos pradininkas. Jo Aštuntąją, „Nebaigtąją“, simfoniją sudaro tik dvi dalys. Abi parašytos sonatos forma, jų lyriškos, poetiškos melodijos grįstos šokių, tokių kaip valsas, ritmika ir intonacijomis.

Rusas Piotras Čaikovskis (1840–1893) yra naujo simfonijos tipo – simfonijos-dramos – pradininkas. Jo šešių simfonijų, kaip ir visos kūrybos, emocinė skalė labai plati: džiugesį keičia melancholija ir nerimas, patetika – subtili savistaba, humorą – tragizmas. Šeštoji, „Patetinė“, simfonija, yra tarsi viso kompozitoriaus gyvenimo simbolis. „Į ją aš sudėjau visą savo sielą“, – teigė jis.

Vokietis Johannesas Brahmas (Johannes Brahms, 1833–1897) ignoravo programiškumą ir pirmenybę teikė klasikinei sonatinio simfoninio ciklo formai, todėl vadinamas romantizmo neoklasicistu. Bet jo muzikos pasaulis yra kupinas jausmų, romantiškas.

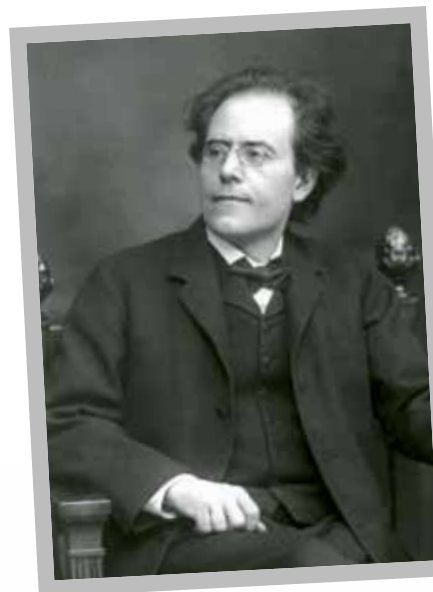

^
Čekas Antonynas Dvoržakas (Antonín Dvořák, 1841–1904) yra devynių simfonijų autorius. Garsiausią savo simfoniją „Iš Naujojo pasaulio“ sukūrė lankydamasis JAV. Joje susipynusios čekų, Amerikos juodaodžių ir indėnų liaudies melodijų gaidos.

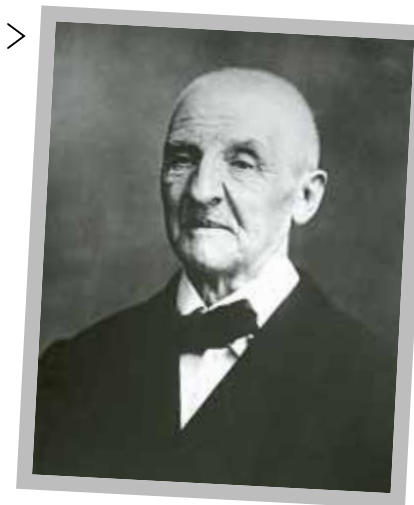
IDOMU

9 – po tiek simfonijų parašė nemažai romantizmo kompozitorių: Šubertas, Brukneris, Dvoržakas... Galbūt šis skaičius yra savotiškas Bethoveno testamentas?

Austras Antonas Brukneris (Anton Bruckner, 1824–1896) buvo R. Vagnerio pasekėjas. Jo simfonijos labai ilgos, daugiasluoksnių faktūrų, prisodrintos pučiamųjų instrumentų tembru, primenančių vargonų skambesį.

< Austro Gustavo Malerio (Gustav Mahler, 1860–1911) simfonijos yra didžiulės apimties, programinės, kai kuriose naudojamas balsas. Jo Aštuntąją, „Tūkstančio“, simfonijai atlikti reikia milžiniško orkestro ir choro.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Ánglų rągas
Čelestà
Kontrafagòtas
Mažòji (*piccolo*) fleità
Saksofònas

GROJARAŠTIS

Francas Šubertas.
Simfonija Nr. 8 *h-moll* „Nebaigtoji“. I dalis

Hektoras Berliozas.
„Fantastinė simfonija“

Feliksas Mendelsonas-Bartoldis.
Uvertiūra „Vasarvidžio nakties sapnas“

Antonynas Dvoržakas.
Simfonija Nr. 9 *e-moll* „Iš naujojo pasaulio“. Finalas

Piotras Čaikovskis.
Simfonija Nr. 6 *h-moll* „Patetinė“. Finalas

Piotras Čaikovskis.
Koncertas fortepijonui su orkestru Nr. 1 *b-moll*

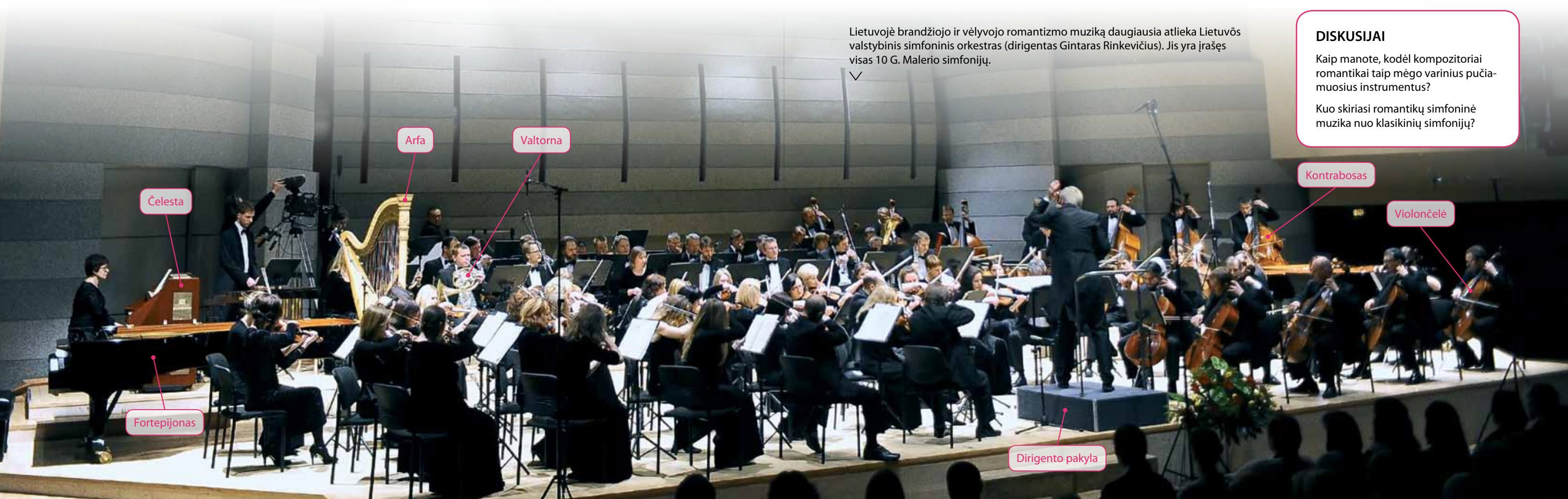
Gustavas Maleris.
Simfonija-kantata „Daina apie žemę“. VI dalis

DISKUSIJAI

Kaip manote, kodėl kompozitoriai romantikai taip mėgo varinius pučiamuosius instrumentus?

Kuo skiriasi romantikų simfoninė muzika nuo klasikinių simfonijų?

IŠKYRIAUS UŽDUOČIŲ BANKAS

Muzikavimo užduotis

Dainavimas. 1. Išmokite ir padainuokite pasirinktas dainas.

2. Pamokykite vieni kitus Lietuvos etnografinių regionų dainų (jų išmokote atlikdami projektą).

3. Repuokite „G&G Sindikato“ dainą „Muzika, kuri saugo“. Atkreipkite dėmesį: repuojant svarbiausia jausti ritmą ir raiškiai tarti žodžius (dikcija). Atidžiai klausykitės instrumentinio pritarimo, laikykitės tempo.

Informacijos langas

1. Remdamiesi vadovėliu sugalvokite ir užrašykite tris klausimus. Paprašykite suolo draugo į juos atsakyti. Atsakymus aptarkite ir raštu apibendrinkite.

2. Remdamiesi išnagrinėta informacija apibūdinkite brandžiojo romantizmo muzikos stilių.

3. Apibūdinkite lietuvių kompozitorių mokyklą: palyginkite jos ir kitų tautinių kompozitorių mokyklų atsiradimo aplinkybes ir raidą, nurodykite išskirtinius bruožus.

Muzikos klausymosi užduotis

1. Pasiklausykite skirtingų stilistinių epochų kūrinių. Nusibraižykite lentelę ir juos apibūdinkite.

Kūrinys	Stilius, laikotarpis	Įžvalgos, asociacijos
1.		
2.		

2. Pasiklausykite simfoninės muzikos fragmentų. Nusibraižykite lentelę ir juos apibūdinkite, nurodykite, kuo kiekvienas ypatingas.

Kūrinys	Apibūdinimas	Išskirtiniai bruožai
1.		
2.		

3. Pasiklausykite klasicizmo ir romantizmo simfoninės muzikos fragmentų. Palyginkite juos remdamiesi pateikta lentele, nurodykite panašumus ir skirtumus.

Kūrinys:	Kriterijai	Kūrinys:
	Išraiškos priemonės	
	Orkestro ypatumai	
	Įspūdis	
Panašumai:		
Skirtumai:		

4. Iš klausykite kelis muzikos kūrinių fragmentus ir nurodykite, kurie jų yra romantizmo stiliaus.

Tyrimo (probleminė) užduotis

1. Romantizmo epochos kompozitoriams svarbiausia buvo išreikšti savo individualybę, vidinį pasaulį. Kurdami jie rėmėsi jausmais ir vaizduote, įkvėpimo sėmėsi iš gamtos, meno kūrinių. O kas jus įkvepia kurti? Kodėl? Apibūdinkite savo kūrybą.

2. Aptarkite, kaip suprantate tautinį tapatumą. Padiskutuokite, kuo jis svarbus tautos gyvybingumui, kas gresia, jei nepuosenelėjama jos kultūra, vertybės. Pateikite bent du argumentus, pagrindžiančius jūsų nuomonę.

3. Nurodykite tris būdus, kaip jūs puosenelėjate savo tautinį tapatumą.

4. Nusibraižykite panašią lentelę. Peržvelkite vadovėlio p. 15 pateikiamus natų pavyzdžius. Paaiškinkite juose vartojamus terminus ir muzikos kalbos ženklus.

Išraiškos priemonė	Terminas / ženklas	Paaiškinimas
Melodija		
Ritmas		
Tempas		
Dinamika		
Artikuliacija		

Hitas

1. Įvertinkite savo pasiekimus pasirinkdami jums tinkamą teiginį.

- *Manau, kad gerai moku skyriaus medžiagą, gebu apibūdinti romantizmo stiliaus muziką, iš klausos atskirti šio stiliaus kūrinius.*
- *Manau, kad neblogai viską moku, klystu tik retkarčiais.*
- *Jaučiu, kad mano žinios silpnos, gana dažnai klystu, nes ...*

2. Balais nuo 1 (prastai) iki 4 (puikiai) įvertinkite, kaip sekėsi atlikti užduotis:

- dainavimo, • muzikos klausymosi, • tyrimo (probleminę).

3. Apibendrinkite įsivertinimo rezultatus: ko dar reikėtų pasimokyti, į ką verta atkreipti dėmesį, kodėl kas nors nesiseka.

Idėja

1. Ispanų kino režisierius Karlosas Saura (Carlos Saura) 1983 metais sukūrė filmą „Karmen“ apie flamenko grupę, kuriančią šokio spektaklį pagal to paties pavadinimo Prospero Merimė (Prosper Mérimée) pjesę. Filme skamba Ž. Bizė operos muzika. Pasižiūrėkite filmą, pasigrožėkite flamenko šokiu. Kaip su filmo visuma dera Ž. Bizė muzika?

2. 2013 metais anglų kino menininkas Robertas Mulanas (Robert Mullan) sukūrė filmą „Laiškai Sofijai“ apie M. K. Čiurlionio gyvenimą. Šiame filme pagrindinį vaidmenį atlieka M. K. Čiurlionio proanūkis, pianistas Rokas Zubovas. Pasižiūrėkite filmą ir 5–6 sakiniais apibūdinkite M. K. Čiurlionio asmenybę ir kūrybą. Nepamirškite, kad šis filmas nėra dokumentinis – tai yra režisieriaus interpretacija. Ar ji atitinka jūsų įsivaizdavimą apie M. K. Čiurlionį? Ką režisuotumėte kitaip? Kodėl?

3. Apsilankykite Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro interneto svetainėje ir patyrinėkite jo repertuarą. Apskaičiuokite, kiek procentų šių metų repertuaro sudaro romantizmo kompozitorių kūryba, ir išrašykite jų kūrinius. Panašiai galite paanalizuoti ir kitų simfoninių orkestrų repertuarą.

